

ОСНОВНІ ОЗНАКИ ТА ФУНКЦІЇ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ В ЯПОНСЬКІЙ МОВІ

У статті висвітлюється проблема поняття простого речення в японській мові та виділити основні його ознаки та функції. Подані класичні, як з точки зору європейського, так і японського мовознавства, визначення речення. Розглянуті основні вимоги, які висуваються до простих речень та проведені аналогії між простим реченням та словосполученням, на основі яких виділені спільні та окремі риси між ними. Проаналізовано основні властивості простого речення за І.В. Головніним та В.В. Виноградовим.

Ключові слова: японська мова, просте речення, ознаки словосполучення, функції простого речення.

В статье освещается проблема понятия простого предложения в японском языке и выделяются основные его признаки и функции. Представлены классические, как с точки зрения европейского, так и японского языкознания, определения предложения. Рассмотрены основные требования, предъявляемые к простым предложениям, проведены аналогии между простым предложением и словосочетанием, на основе которых выделены общие и отдельные черты между ними. Проанализированы основные свойства простого предложения по И.В. Головнину и В.В. Виноградову.

Ключевые слова: японский язык, простое предложение, признаки словосочетания, функции простого предложения.

It presents the problem of the notion of the simple sentence in Japanese language and the definition of its general features and functions. Classical, as for European so as for Japanese linguistics, definitions are given. Due to the basic requirement to the simple sentence, the parallels between simple sentence and word combination are made, and on the basis of those, general and separate features are defined. Main characteristics of simple sentence according to I.V. Golovnin and V.V. Vinogradov are analyzed.

Key words: Japanese language, simple sentence, word combination features, simple sentence functions.

Останнім часом на теренах України значно виріс інтерес до вивчення східних мов і особливо японської мови. В Україні японську мову вивчають більше ніж у 8 вищих навчальних закладах, 5 загальноосвітніх навчальних закладах та на численних курсах. Таке зростання суспільної потреби у вивченні японської мови визначає необхідність теоретичних досліджень граматичної будови японської мови.

Для людей, які вивчають японську мову, дуже важливо побудувати процес навчання таким чином, щоб мотиваційний компонент вивчення залишався досить по-

тужним для подолання труднощів, які обумовлені специфікою японської граматичної системи, правилами та закономірностями побудови речень. В протилежному випадку, складнощі психологічного сприйняття принципу нового способу формування речень можуть стати нездоланим бар'єром в оволодінні японською мовою. А відтак, до проблеми класифікації речення в японській мові, виділення його основних ознак та функцій у тексті зверталися багато мовознавців як на теренах колишнього Радянського Союзу, так і в самій Японії.

Проте перш ніж говорити про певні ознаки речення та його різноманітні класифікації, варто з'ясувати що ж є реченням. З точки зору загального мовознавства, речення – це основна синтаксична одиниця, яка являє собою інтонаційно-оформлене смислове і граматичне ціле, що формує і виражає окрему відносно закінчену думку й відношення її змісту до дійсності [Кочерган 2008, 3]. Речення бувають прості і складні. Складні, в свою чергу, поділяються на складносуурядні та складнопідрядні.

Європейський мовознавець Генрі Світ дає наступне визначення: речення – це слово, або група слів, які здатні виражати закінчену думку або значення [Семчинський 1996, 4].

З точки зору японських мовознавців, 文 – ぶん або 文章 – ぶんしょう (речення) – це:

- Окада: 文 – ぶん – це вираження у мові закінченої думки, яка графічно виражена знаками письма. Таким чином, речення – це сформоване за особливими правилами сполучення слів, що виражає закінчену думку. У такому випадку, як би гарно не були сполучені слова, якщо вони не виражають певної закінченої думки, вони не будуть формувати речення. Якщо ж зміст виражений достатньо повно, проте у поєднанні слів є помилки, це сполучення так само не можна назвати реченням.

- Кусано: Речення – це сполучення двох чи більше слів, яке складає цілісну за змістом одиницю мови і, відповідно, до вираженого ним змісту, закінчується інтонаційно.

- Оцукі: При письмовій фіксації мови те, що містить в собі закінчену думку має назву 文 – ぶん або 文章 – ぶんしょう, а те, що містить в собі незакінчену думку – 句 – く.

- Хага: Вираження закінченості думки за допомогою сполучення слів, називається реченням.

- Ямада: Вираження думки в мові називається реченням. Речення формується з групи слів і з зовнішньої сторони являє собою лише групу слів. Речення називається реченням лише з точки зору думки, що в ньому міститься. Вираження у мовленнєвій формі думки у поєднанні з процесом апперцепції (процес створення думки) і є реченням.

- Кікудзава: Речення – це втілена у звуковій неперервності одиниця значення, яка органічно об'єднує і виражає думку.

Отже, як ми можемо побачити з вищезазначених прикладів, до формування речення висуваються щонайменше дві необхідних умови:

- 1) сполучення слів – зі сторони форми;
- 2) вираження закінченої думки – зі сторони змісту.

Однак словосполучення не може бути реченням, так як зв'язок слів у словосполученні і зіставних частин у реченні різний. Словосполучення поєднуються трьома типами зв'язку:

- керування;
- прилягання;
- узгодження.

В реченні зв'язок буває двох типів:

- паратакис (сурядний зв'язок), який об'єднує граматично рівноцінні елементи за допомогою сполучників сурядності;
- гіпотакис (підрядний зв'язок), який об'єднує граматично-нерівноцінні елементи (один з них виступає залежним від іншого).

Цікавим, на наш погляд, є класифікація зв'язку між словами у Масуїчі Кіеда. Давайте її розглянемо:

1) сурядний зв'язок (фактично збігається з приляганням): 月、雪、花—つき、ゆき、はな—«місяць, сніг, квітка», 父と母—ちちとはは—батько та матір тощо;

2) означальний зв'язок (збігається з керуванням): 懐かしい故郷—なつかしいこきょう—мила серцю батьківщина, 嬉しく思う—うれしくおもう—радісно думати (про щось);

3) прислівний зв'язок: 私は—わたしは—я (як підмет), 褒められた—ほめられた—був похвалений тощо.

Усі ці види зв'язку являють собою словосполучення, проте жодне з них не формує речення — вони не відповідають другому критерію, який висувається до речень — вони не формують закінченої думки. Саме тому, словосполучення не може бути реченням. Реченням може бути лише сполученням повнозначних слів, які знаходяться в предикативному зв'язку. Однак сам М. Кіеда зазначає, що термін речення часом відносний. Так, дослідник вказує, що речення, які відповідають вищенаведеному визначенню варто називати *типовими* або *нормальними*, а все, що не відповідає цьому визначенню, проте наближається до речення, варто називати *нетиповим* або *особливим* реченням. Прикладом нетипового речення може бути наступне: 行こう—いこう—пішли..!, 飲めよう—のめよう—ну пий давай, はい—так, 雨! 雨!—あめ! あめ!—дощ! дощ! тощо [Кіеда 2010, 2].

Говорячи про основні властивості речення, пов'язані з особливостями його походженням та функціонуванням, з особливостями його як специфічної конструктивної та комунікативної одиниці, І.В. Головнін виділяє дві групи, іншими словами, два плани з їх внутрішніми та зовнішніми сферами.

Перший план вчений називає *конструктивним*. До цього плану він відносить конфігуратему та конструктему речення як в первинному (проектному) стані, так і в кінцевому, вже готовому до комунікативного функціонування, проте у відчуженому від комунікативних аналізаторів, тобто структурну модель речення і його компонентно-структурну заготовку в її статичній (у вихідному положенні) і до кінцевого переходу в комунікативно-функціонально мікросистему.

У конструктивному плані можна виділити дві сфери: зовнішню та внутрішню. Внутрішня сфера — це внутрішня частина конфігуратем і все те, що знаходиться у

конструктемі до заключного етапу, і сам заключний етап, взяті у конструктивному зрізі, тобто усі компоненти конструктеми у відчуженому від конкретної комунікативної актуалізації. Зовнішня сфера – це вихідна зовнішня форма конфігуратами та конструктеми без актуальних предикативних та інших загальних значень, як би без мовного та мовленнєвого інтонування. Таким чином, компоненти та структура речення формують внутрішню сферу його конструктивного плану, а вихідне зовнішньо-синтаксичне оформлення проекту речення – зовнішню сферу його конструктивного плану, саме компонентно-структурну базу речення.

Другий план можна назвати *комунікативним*. До цього плану належить все те, що перетворює конструктему у реальну комунікативно-функціональну мікросистему. Способи і засоби, які використовуються для повного комунікативного перетворення і оформлення внутрішньо-статистичної сфери конструктивного плану, формують внутрішню сферу комунікативного плану, а способи і засоби заключного комунікативного перетворення і оформлення зовнішньої сфери конструктивного плану – зовнішньо-синтаксичну сферу комунікативного плану. Саме другий план дає нам речення, як реальну комунікативно-функціональну мікросистему побудовану на основі конфігуратами (аллоконфігуратами) і на базі вихідної конструктеми.

Перший план – це ще статична конструкція речення, а другий план – це діюча актуальна конструкція. І.В. Головнін зазначає, що перетворення конструктеми в комунікатему виконується шляхом комунікативної актуалізації зовнішньої та внутрішньої сфер конструктивного плану [Головнін 1979, 1].

Говорячи про ознаки речення, не можна не згадати такого вченого як Віктор Володимирович Виноградов, який виділив три найголовніші ознаки речення – модальність, предикативність та інтонація.

Модальність – форми граматичного вираження різного роду відношень змісту мови до дійсності. Виражається способами дієслова, модальними словами, модальними частками тощо.

Предикація – це наділення семантем предикативністю. Предикативність – це комплексна синтаксична категорія, яка виражає відношення того, про що повідомляється до дійсності і формує речення, як комунікативну одиницю. Цікавий погляд на предикацію у І.В. Головніна: він розуміє предикацію не як зв'язок між підметом і присудком, а як зовнішнє відношення, як вираження комунікативно-функціональної завершеності речення, як кінцеве комунікативне оформлення компонентно-структурної організації і перетворення її в діючу мікросистему.

З основних ознак речення впливають його функції – комунікативна, інформативна та експресивна, тобто речення є засобом комунікації, переносу інформації та вираження думок та емоцій.

1. Головнін И. В. Введение в синтаксис современного японского языка / Иван Васильевич Головнін. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1979. – С. 48-54.
2. *Кизда Масуити*. Грамматика японского языка: пер. с яп. / общ. ред., послесл., коммент. и указ. Н.И. Фельдман. - изд. 5-е. – Т. 2. / Масуити Кизда. – М. : Изд-во ЛКИ, 2010. – С. 41-52.
3. *Кочерган М. П.* Загальне мовознавство : підручник / Михайло Петрович Кочерган.

– К. : ВЦ «Академія», 2008. – С. 435. 4. Семчинський С. В. Загальне мовознавство / Станіслав Володимирович Семчинський. – К. : АТ «ОКО», 1996. – С. 178.

Н. Коломієць,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ШЛЯХИ АНАЛІЗУ КУЛЬТУРНО СПЕЦИФІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

У статті розглядаються методологічні засади дослідження культурно маркованої лексики китайської мови, зокрема, виділяється три типи аналізу лексичного матеріалу – лексико-семантичний аналіз, аналіз за асоціативними полями, концептуальний аналіз, що дозволяє здійснити детальне вивчення механізмів етнокультурної стереотипізації

Ключові слова: *лексико-семантичне поле, асоціативне поле, концептуальний аналіз, етнокультурний стереотип, мова та культура*

В статье рассматриваются методологические принципы исследования культурно маркированной лексики китайского языка, в частности, выделяется три типа анализа лексического материала – лексико-семантический анализ, анализ по ассоциативным полям, концептуальный анализ, что в совокупности позволяет осуществить детальное изучение механизмов этнокультурной стереотипизации

Ключевые слова: *лексико-семантическое поле, ассоциативное поле, концептуальный анализ, этнокультурный стереотип, язык и культура*

The article discusses the methodological principles of cultural studies marked vocabulary of Chinese, in particular, distinguished three types of lexical analysis of the material - the lexical-semantic analysis, analysis of associative fields, conceptual analysis, all of which allows a detailed study of the mechanisms of ethnic and cultural stereotypes

Key words: *lexical-semantic field, the associative field, conceptual analysis, ethno-cultural stereotype, language and culture*

Вивчення взаємозв'язку мови та культури є одним з актуальних напрямків сучасної лінгвістики. Це пояснюється постійним зростанням практичних потреб інтенсивної міжкультурної комунікації в останні десятиріччя, а також недостатньою кількістю загальнотеоретичних та конкретно-прикладних досліджень у цій сфері. Оскільки слова, що містять інформацію про культуру носіїв мови, є предметом вивчення різних наук, існують різні підходи до розгляду даної проблеми: з точки зору лінгвістики (реалії, культурно-маркована лексика / лексика з культурним компонентом / культурологічно значуща лексика), перекладознавства (безеквівалентна лексика), культурології